

דרכה של ישיבה – רעיונות בתורת הרב קוק

רה"י הרב ישעיהו מייטליס

מורו ורבו של הרב קוק זצ"ל, הלוא הוא הנצי"ב זצ"ל, כותב כי בעם ישראל ישנם ארבע דרגות:

א. ראשי ישראל ומנהיגיו.

ב. תלמידי חכמים הנקראים 'זקני ישראל'.

ג. בעלי בתים העוסקים בפרנסתם.

ד. נשים, עבדים וקטנים.

לכל אחת מן הדרגות ישנה דרך אחרת בעבודת ה'. כך גם מפרטת התורה בתחלת פרשת נצבים (דברים כט, ט – י): "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי... (א) רְאִשֵׁיכֶם שְׂבֻטֵיכֶם, (ב) זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם, (ג) פֶּלֶאִישׁ יִשְׂרָאֵל, (ד) טַפְּכֶם וְנָשִׁיכֶם... לְעִבְדֶּךָ בְּבֵרִית ה' אֱלֹהֶיךָ...".
לכן כאשר נאמר בפסוק (שם י, יב): "וְנִעַתָּה יִשְׂרָאֵל מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁאֵל מִעֲמָךְ כִּי אִם לְיָרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", נראה כאילו מבקש דבר קטן ומתחיל לפרט רשימה ארוכה: ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו וכו'. אומר הנצי"ב שהדרישות הללו אינן מופנות לכולם אלא ישנה דרישה שונה לכל אחת מהמדרגות שהזכרנו לעיל:

א. מראשי ישראל נדרשת יראה: "כי אם ליראה". מאחר והם עוסקים בצרכי ציבור ובוזה הם

משועבדים לציבור, ולכן הם פטורים ממצוות ואפילו מקריאת שמע. מתוך היותו ירא שמים לא יבוא להנאת עצמו וחיפוש כבוד אישי.

ב. מתלמידי חכמים נדרש "לאהבה אותו, ולעבוד את ה' אלוהיך". עליהם מוטלת הדרישה לאהוב את ה', לקיים את כל מצוותיו על כל דקדוקיהם.

ג. מכלל ישראל העוסקים כפרנסתם דורש הקב"ה לשמור את מצוות ה'. לעמוד על משמר קיום המצוות.

ד. מהנשים והטף נדרש "לטוב לך" מאחר והם פטורים מחלק מהמצוות נדרש מהם להיות: "לטוב הישוב והלכות עולם" (כלשון הנצי"ב שם).

כמובן שכדי להכשיר תלמידי חכמים לתפקידם ('לתעודם', כלשונו של הרב קוק זצ"ל) צריכים להקים ישיבה. בישיבה זו צריכים ללמוד "לימוד הדעות והאמונות, במובן רחב מאוד, לתורה ולמוסר. כמובן לא יוכל להיפרד מהלימוד המעשי המסודר וביותר עלינו להסתכל על 'היחש הלאומי' " (אגרות הראי"ה א' עמ' נב).

הרב זצ"ל רואה בחזונו ישיבה המשלבת לימוד עיון ("לימוד מעשי") עם לימודי מחשבת ישראל ואמונה ("דעות ואמונות") הקשורה להתחדשות ישראל בארצו ("יחש לאומי"). בעיני רוחו ישיבה

כזו היא כל כך חיונית כמו עצם שיבת ציון עצמה: "יסוד ישיבה קטנה, לעת – עתה בכמותה... הוא פתח תקווה לישראל ממש כמו ערך יסוד הרעיון של כללות חיבת ציון" (שם עמ' נ"ג).

הרב רואה חשיבות גדולה בהקמת ישיבות בכל רחבי הארץ, ולא דווקא מרוכזות בירושלים: "יתכן הדבר, שצריכה להיות ההתחלה הצדדית הזאת דווקא לא מירושלים... בחיק הישוב החדש... שאחר כך תופיע באור גדול ותזרח על ציון ועל מקראיה" (שם עמ' נ"ג). מתוך היותן של ישיבות בישוב החדש הם יחזקו את הרוחניות שבהם והקדושה.

שתי מטרות אלו: א. גידול תלמידי חכמים ב. השפעה על הסביבה, רואים גם באגרת ק"ב המפורסמת: "הישיבה מגמתה האידאלית להציל יחיד סגולה... על ידי מה שנקבע לימוד מסודר ממטה למעלה, לכל הזרמים המושכלים והמורגשים ברגש הלב שביהדות במלא רחבה... והמטרה השניה להחיות את רוב הישוב החדש בטל של תורה".

לשם השגת שתי המטרות הללו צריכים "להכשיר תלמידים הנושאים את קדושתה והדרה של תורה, וחיבת בניינה של האומה בארצה תהיה אור לנתיב חייהם". תפקיד הישיבה לפיכך הוא הכשרת תלמידים הנטועים באוהלה של תורה מחד ומאידך מודעים ומקושרים לתהליך תחיית הקודש וכך יוכלו להשיג את שתי המטרות שזכרו.

הישיבה לא מכשירה רק רבנים, אלא תפקידה גם להכשיר את כלל ישראל, כמו שאומר הרב זצ"ל: "מעולם לא יעלה על דעתי שתכלית הישיבות בישראל היא רק להעמיד רבנים. תחיית התורה, המעמדת קדושתם של ישראל בכלל על ידי גדולי תורה באמת מיחיד סגולה ועל ידי המון רב כפי האפשרי של בעלי בתים תלמידי חכמים הגונים" (אגרות הראי"ה א' עמ' קפ"ד).

הרב צבי יהודה זצ"ל היה קורא לישיבה "בית חרושת" לתורה. מצד אחד מקום גידול של תלמידי חכמים ומצד שני כלל ישראל גם הם צריכים ליישם את התורה בחיי היום יום ולשם כך עליהם ללמוד בישיבה. מתוך הלימוד בישיבה תקבע בלבם אהבת התורה ומזה יבואו גם לקבוע עתים לתורה ולשלבם יחד בבחינת "תורה עם דרך ארץ" (אבות ב, ב). ולהיות כל עם ישראל לומדי תורה ומקיימי מצוותיה ומעלים את הארץ לדרגת ארץ הקודש: "פִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת ה' פְּמִים לַיָּם מְכַסִּים" (ישעיהו יא, ט).